

NOZIEDZĪGI IEGŪTĀ KONFISKĀCIJAS IESPĒJAS UN PAMATS

POSSIBILITIES AND GROUNDS FOR CONFISCATION OF CRIME PROCEEDS

Gunārs Kūtris, *Mg. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes
Krimināltiesisko zinātņu katedras lektors

Summary

Crime proceeds must be confiscated. There is no discussion about it. The article deals with situations where a criminal origin of property has not been proven but is presumed, and, consequently, the property is subject to confiscation. This is particularly relevant in the process *in rem* or in the special process for the crime proceeds. Here, the decision of confiscation takes place before the criminal proceedings on the person's fault have been completed. Therefore, it is important to respect the preconditions for initiating this process, that must be established: firstly, whether there is a set of evidence on the criminal origin of the property. In this process, the fault of the person may not be assessed, but only the evidence of the origin of the property. The analysis of the acceptable behaviour in the confiscation process provides the basis for proposals aiming to improve legislative enactments.

Atslēgvārdi: noziedzīgi iegūtais, konfiskācija

Keywords: crime proceeds, confiscation

Ievads

Ikviens saprātīgi domājošs cilvēks piekritīs tēzei, ka noziedzīgi iegūtais ir jāatņem. Pirmkārt, taisnīguma vārdā. Nav pieļaujams, ja kāds iedzīvojas, pārkāpjot sabiedrībā pieņemtās visiem saistošās uzvedības normas. Turklāt tas notiek negodīgi, uz citu cilvēku rēķina, ļoti bieži – radot zaudējumu un pārdzīvojumus konkrētam cietušajam. Otrkārt, tas nepieciešams, lai atņemtu mērķi pašai noziedzīgajai darbībai un finansējumu tās turpināšanai. Riskam zaudēt iegūto jābūt patiesi reālam, lai cilvēku piespiestu padomāt, vai vispār ir vērts pārkāpt likumu.

Noziedzīgi iegūto atņemot, turpmākā rīcība ar šo mantu var notikt divos veidos. Ja manta savulaik bija noziedzīgi atsavināta tās īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, tā ir jāatdod šim cilvēkam, kas kriminālprocesā parasti ir cietušais. Atdošanu īpašniekam vajadzētu saukt par restitūciju. Otrs risinājums – noziedzīgi iegūtā konfiskācija, kas nozīmē tā bezatlīdzības atsavināšanu valsts labā.

Tā izmantojama procesos, kuros noziedzīgi iegūtā manta nav jāatdod vai to dažādu iemeslu dēļ nedrīkst atdot īpašniekam.

Šajā rakstā analizēšu tikai konfiskācijas iespējas un pamatu.

Konfiskācijas iespējas

Latvijas likumi dod samērā plašu iespēju konfiscēt noziedzīgi iegūto gan no materiālo, gan procesuālo tiesību aspekta.

Ir tradicionālā jeb **pierādītās noziedzīgi iegūtās mantas** konfiskācija, kad kriminālprocesā tiek pierādīta konkrētās mantas noziedzīgā izcelsme. Krimināllikuma 70.¹¹ panta pirmajā daļā tas noteikts nepārprotami: “manta, kas personas īpašumā vai valdījumā tieši vai netieši nonākusi noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā”.

Otra iespēja Latvijas likumos parādījās šā gadsimta sākumā. Sākotnēji Kriminālprocesa likums (turpmāk arī KPL) no 2005. gada paredzēja, ka ar konkrētiem noziedzīgiem nodarījumiem saistītu personu manta var tikt uzskatīta par noziedzīgi iegūtu. Norma tālāk tika attīstīta 2017. gadā, to pārceļot uz Krimināllikumu. Likuma 70.¹¹ panta otrā daļa ļauj par noziedzīgu atzīt arī tādu mantu, kas pieder personai, kurai ir zināma saistība ar konkrētiem noziegumiem (izdarījusi noziegumu, kas pēc sava rakstura ir vērsti uz materiāla vai citāda labuma gūšanu; ir organizētas grupas dalībnieks vai atbalsta to; ir saistīta ar terorismu) un kuras mantas vērtība nav samērīga ar personas likumīgajiem ienākumiem, ja persona nepierāda, ka manta ir iegūta likumīgā ceļā. Savukārt panta trešā daļa ļauj par noziedzīgi iegūtu atzīt arī tādu mantu, kas atrodas citas tādas personas rīcībā, kura uztur pastāvīgas ģimenes, saimnieciskas vai citādas mantiskas attiecības ar šā panta otrajā daļā minēto personu, ja šīs personas rīcībā esošās mantas vērtība nav samērīga ar tās likumīgajiem ienākumiem un ja persona nepierāda, ka manta ir iegūta likumīgā ceļā. Teorijā šo konfiskāciju dēvē par **prezumētu noziedzīgi iegūtu mantu**, jo mantas noziedzīgā iegūšana netiek tieši pierādīta.

Jāatzīst, ka arī Eiropas Padomes dalībvalstīm ar Padomes Pamatlēmumu 2005/212/TI (2005. gada 24. februāris) par noziedzīgi iegūtu līdzekļu, nozieguma rīku un īpašuma konfiskāciju¹ tika noteikta vienota noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas izpratne. Pamatlēmuma 3. pants paredz **paplašinātās konfiskācijas** pilnvaras, kas pēc būtības attiecas uz prezumētu noziedzīgi iegūtu mantu, tostarp arī uz tuviniekam piederošu mantu.

Arī Kriminālprocesa likums paredz vairākas iespējas, kad un kādā kārtībā noziedzīgi iegūto var konfiscēt. Šeit ir visiem vienkārši saprotamā jeb tradicionālā noziedzīgi iegūtā **konfiskācija kriminālprocesa noslēgumā**, kad ir pierādīta nodarījumā vainojamās personas vaina. Tā paredz likuma 356. panta pirmā daļa: “Mantu par noziedzīgi iegūtu var atzīt ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu vai prokurora lēmumu par kriminālprocesa pabeigšanu.” Šis nolēmums var ietvert kā pierādītas, tā arī prezumētas noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju. Vienīgi prokurora lēmums nevar attiekties uz mantu, uz kuru tiesības reģistrēšanas publiskajā reģistrā.

¹ Padomes Pamatlēmums 2005/212/TI (24.02.2005.) par noziedzīgi iegūtu līdzekļu, nozieguma rīku un īpašuma konfiskāciju. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A32005F0212> [aplūkots 01.03.2020.].

Likums Latvijā paredz iespēju noziedzīgi iegūtu mantu konfiscēt jau pirms tiesas procesa laikā. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 626. panta pirmo daļu procesa virzītājs var izdalīt no krimināllietas materiālus par noziedzīgi iegūtu mantu un uzsākt procesu, ja pierādījumu kopums dod pamatu uzskatīt, ka manta ir noziedzīgi iegūta, un objektīvu iemeslu dēļ krimināllietas nodošana tiesai tuvākajā laikā nav iespējama vai tas var radīt būtiskus neattaisnotus izdevumus. Šā procesa rezultātā tiesa vērtē, vai mantas noziedzīgā izcelsme ir pierādīta un kāda būtu turpmākā rīcība ar to. Tas nozīmē, ka manta var tikt **konfiscēta sevišķā procesa kārtībā** jeb, kā praksē mēdz teikt, 59. nodaļas kārtībā. Jāpiebilst, ka šo nodaļu var izmantot arī mantas atzišanai par noziedzīgu, ja izmeklētājs vai prokurors (attiecībā uz publiskā reģistrā reģistrētu mantu) izbeidz kriminālprocesu ar nereabilitējošu lēmumu.

Minētais procesa veids ir ļoti progresīvs, taču tas veidots konkrētām procesuālām situācijām, un tas nozīmē, ka šo procesu var īstenot, ievērojot konkrētus likumā ietvertus priekšnosacījumus. To ignorēšana un sevišķā procesa izmantošana jebkuras mantas konfiscēšanai var novest pie Satversmē nostiprināto cilvēktiesību pārkāpšanas.²

Ja par noziedzīgu atzīst un konfiscē pierādītu noziedzīgi iegūtu mantu, tas ne teorijā, ne praksē nerada diskusijas. Tāpat saprotams ir arī konfiscēšanas lēmums, kas ietverts galīgajā nolēmumā, kurā tiek pierādīta kādas personas vainojama rīcība un attiecīgi arī mantas noziedzīgā izcelsme. Tātad teorētiskās un praktiskās problēmas rada mantas atzišana par noziedzīgu un konfiscēšana pirmstiesas procesa laikā sevišķā procesa kārtībā, it īpaši ja to attiecina uz prezumētu noziedzīgi iegūtu mantu.

Konfiskācijas pamats

Analīze gan nebūs par materiālajās tiesībās noteikto īpašās konfiskācijas pamatu, jo nav jau strīdu, ka noziedzīgi iegūtais būtu konfiscējams. Reālajā dzīvē aktuālākais jautājums ir par to, vai ir pamatota tieši konkrētās mantas konfiscēšana tieši konkrētajam cilvēkam. Citiem vārdiem, kā tiek pamatota jeb pierādīta konkrētās mantas noziedzīgā izcelsme, lai attiecībā uz to varētu piemērot konfiskāciju. Galveno uzmanību veltīsim sevišķajam procesam.

Kā jau tika norādīts, Kriminālprocesa likuma 626. pants ļauj uzsākt procesu par noziedzīgi iegūtu mantu, ja ir divi priekšnosacījumi. Pirmkārt, pierādījumu kopums dod pamatu uzskatīt, ka manta ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu. Otrkārt, objektīvu iemeslu dēļ krimināllietas nodošana tiesai tuvākajā laikā nav iespējama vai tas var radīt būtiskus neattaisnotus izdevumus.

Otrais priekšnosacījums ir vieglāk analizējams, jo realitātē ir viegli saprotamas situācijas, kad mantas glabāšana ir dārgs pasākums (rodas **nevajadzīgi un neattaisnojami izdevumi**). Par profesionālu dīvainību varētu saukt tādu lēmumu, kurā šo kritēriju piemin lietās par iespējami noziedzīgi iegūtās mantas

² Sīkāk sk.: Kūtris G. Tiesības uz īpašumu un īpašuma konfiskācija. Grām.: Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, 81.–90. lpp.; Kūtris G. Mantas konfiskācija un nevainīguma prezumpcija. Grām.: Tiesību zinātnes uzdevumi, nozīme un nākotne tiesību sistēmās I. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 7. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, 353.–365. lpp.

konfiskāciju. Ja par arestētas naudas nodošanu glabāšanā depozītā kādam tiešām rodas grūtības vai papildu izdevumi, tad Finanšu ministrijai būtu jāparūpējas par normatīvo aktu sakārtošanu attiecībā uz šādu līdzekļu uzglabāšanu. Bet kopumā attiecībā uz šī kritērija pieminēšanu lēmumā par sevišķā procesa uzsākšanu būtu vēlams, ja tiesa no procesa virzītāja pieprasītu iespējamo izdevumu izskaidrojumu.

Tikpat loģiski varētu izprast arī norādi uz neiespējamību krimināllietu nodot tiesai **saprātīgā laika posmā**. It īpaši kriminālprocesos, kuros veicama starptautiskā sadarbība. Tomēr patiesībā šis kritērijs ir galvenais “dzinējspēks” sevišķo procesu uzsākšanai. Pirmstiesas kriminālprocesi notiek nepamatoti ilgi,³ un līdz ar to procesos izņemtās un arestētās mantas uzglabāšanas termiņi (KPL 389. pants) reiz beidzas. Lai nebūtu jāatdod iespējami noziedzīgi iegūta manta aizdomās turētajam vai apsūdzētajam, procesa virzītājs cenšas pierādīt mantas saistību ar noziedzīgo nodarījumu.

Par pierādīšanas pienākumu runāts pirmajā priekšnosacījumā. Likumā visai nepārprotami norādīts: **“pierādījumu kopums dod pamatu uzskatīt, ka manta [...]”**. Tātad tiek prasīts pierādījumu kopums, ka manta ir “netīra”. Cita starpā teorijā un daudzas ārvalstīs šādu sevišķo procesu tieši tāpēc arī sauc “process par lietu” jeb “process *in rem*”.⁴

Procesā par noziedzīgi iegūtu mantu pēc būtības pat nav svarīgi, kas ir izdarījis noziegumu. Šeit akcents tiek likts uz konkrētas mantas saistību ar konkrētu noziegumu. Tas ir jāpierāda valstij, ja grib šo mantu konfiscēt. Lai atvieglotu pierādīšanas pienākumu, likumdevējs pat ir pazeminājis kriminālprocesam tradicionālo pierādīšanas sliekšni no “ārpus saprātīgām šaubām” uz “visticamāk, ka”. Kriminālprocesa likuma 124. panta sestajā daļā atrunāts, ka “procesā par noziedzīgi iegūtu mantu pierādīšanas priekšmetā ietilpstošie apstākļi attiecībā uz mantas noziedzīgo izcelsmi uzskatāmi par pierādītiem, ja pierādīšanas gaitā ir pamats atzīt, ka mantai, visticamāk, ir noziedzīga, nevis likumīga izcelsme”.

Saistībā ar šo pierādīšanas standarta maiņu, kas savulaik netika zinātniski izvērtēta, veidojas tiesiskuma problēmas. Piemēram, ja personas vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā ir jāpierāda ārpus saprātīgām šaubām, tad ir pietiekami pierādīt “visticamāk, ka” finanšu līdzekļi ir noziedzīgas izcelsmes, lai varētu apgalvot, ka personas darbības, kas biznesa pasaulē ir pilnīgi normālas finanšu operācijas, ir kvalificējamās kā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācija. Tādējādi vaina noziegumā būvēta uz pierādījumiem, ka nozieguma priekšmets, visticamāk, ir noziedzīgs. Ja priekšmets nebūtu noziedzīgs, nebūtu paša nozieguma. Iznāk, ka visa apsūdzība un arī notiesājošs spriedums var balstīties uz secinājumu, ka, visticamāk, ir noticis noziegums. Šādu pierādījumu konstrukciju varētu pieļaut jautājumā par mantas atzīšanu par noziedzīgu un attiecīgi – tās konfiskāciju, bet to nedrīkst izmantot jautājumā par personas vainu.

Otrs piemērs no cita aspekta. Kriminālprocesā uzsākts process par kādas mantas atzīšanu par noziedzīgi iegūtu. Mantas īpašnieks jūtas aizskarts un apgalvo, ka mantu viņš ir ieguvis legāli. Procesā gaitā viņam ir tiesības savu apgalvojumu pierādīt. Neapšaubāmi personai savu civilo tiesību pierādīšanai ir

³ Sk.: Vai pirmstiesas izmeklēšana Valsts policijā ir efektīva. Valsts kontroles revīzijas ziņojums. Pieejams: http://www.lrvk.gov.lv/uploads//reviziju-zinojumi/2016/2.4.1-6_2016/rz_vp_20.09.2017_bez-ip.pdf [aplūkots 01.03.2020.].

⁴ ECT 26.09.2018. spriedums lietā *Telbis and Viziteu v. Romania* (pieteikums Nr. 47911/15); ECT 12.05.2015. spriedums lietā *Gogitidze and others v. Georgia* (pieteikums Nr. 36862/05).

civiltiesiskais pierādīšanas standarts “visticamāk, ka” (manta viņam pieder likumīgi). Tomēr arī procesa virzītājam ir tas pats standarts “visticamāk, ka” (mantai ir noziedzīga izcelsme). Tikai spēku samērs abām pusēm šajā “sacīkstē” ir dažāds. Valsts pārstāvis sava apgalvojuma pierādīšanai izmanto valsts pieejamos resursus (kā kriminālprocesā), bet indivīds – savus (kā civilprocesā). Turklāt Latvijā ir konkrēti tiesas lēmumi, kuros redzams, ka tiesa no personas nepieņem (vai atzīst par apšaubāmiem) civiltiesiski iegūtus pierādījumus. Risinājums būtu šo jautājumu par mantas izcelsmi un piederību **izskatīt civilprocesuālā kārtībā**. Ne velti dažas valstis tā ir rīkojušās un arī starptautiskie dokumenti tā rekomendē.

Prezumpcija kā konfiskācijas pamats

Krimināllikuma norma, kas paredz iespēju mantu prezumēt kā noziedzīgu, to attiecina uz mantu, kas pieder personai, par kuras noziedzīgo darbību nav šaubu. Likums nepārprotami nosaka – **“persona, kura izdarījusi noziegumu, kas pēc sava rakstura ir vērsts uz materiāla vai citāda labuma gūšanu”**. Tātad primāri ir jābūt pierādītam, ka 1) konkrētā persona to ir izdarījusi, turklāt 2) tas nav kriminālpārkāpums un 3) ir vērsts uz labuma gūšanu. Atcerēsimies, ka Kriminālprocesa likumā pierādīšanas standarts ir pazemināts attiecībā uz mantu, nevis personas noziedzīgo darbību.

Arī otram likuma normā ietvertajam nosacījumam – mantas vērtība nav samērīga ar personas likumīgajiem ienākumiem – jābūt pierādītam. Vismaz fiksētam, kādi ir personas oficiāli zināmie ienākumi, lai varētu salīdzināt divus apmērus.

Tikai pēc primāri izpildītā apsūdzības puses pienākuma seko personas tiesības pierādīt pretējo. Kriminālprocesa likumā ir iestrādāts princips, ka tam, kurš kaut ko apgalvo, tas ir arī jāpierāda. Ja persona izvēlas cīnīties par savām tiesībām uz mantu un apgalvo, ka tā ir legāli iegūta, tad tai arī rodas pienākums savu apgalvojumu pamatot. Protams, svarīgi atcerēties, ka personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, ir neapšaubāmas tiesības klusēt (sevi neapsūdzēt). Ja apsūdzības puse savu pierādīšanas pienākumu ir izpildījusi, bet aizstāvības puse klusē, lai gan varētu bez īpašas piepūles sniegt izskaidrojumu, nenoliedzami gala nolēmums būs par labu apsūdzības apgalvojumam. Šādi secinājumi ir izdarīti arī vairākos Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumos, proti, dažkārt personai ir pienākums neklusēt.⁵

Ievērojot minētās likuma normas un ar tām saistītos apsvērumus, mantas prezumēšana par noziedzīgi iegūtu varētu notikt tikai ar galīgo nolēmumu kriminālprocesā. Tas it īpaši saistīts ar faktu, ka ir **jābūt pierādītai personas saistībai ar noziegumu**.

Protams, Kriminālprocesa likuma 59. nodaļu ir iespējams izmantot arī citā situācijā, proti, kad process tiek izbeigts uz nereabilitējoša lēmuma pamata (respektīvi, tiek atzīta personas vaina), persona to neapstrīd, bet procesā ir fiksēta manta, kuras vērtība būtiski pārsniedz personas legālos ienākumus. Taču šī iespēja ir vairāk teorētiska, jo maz ticams, ka tiks izbeigti kriminālprocesi ar ievērojamām noziedzīgi iegūtās mantas vērtībām.

⁵ ECT 07.10.1988. spriedums lietā Salabiaku v. France (pieteikums Nr. 10519/83).

Šeit nepieciešams vēlreiz uzsvērt, ka sevišķā procesa kārtībā (KPL 59. nodaļa) nedrīkst prezumēt, ka personai piederošā manta ir noziedzīgi iegūta. Pirmkārt, to nepieļauj jau minētais Kriminālprocesa likuma 626. pants, kurš prasa pierādījumu kopumu par **mantas** noziedzīgo izcelsmi. Otrkārt, šajā procesā netiek vērtēta **personas**, kurai pieder manta, vaina kāda nozieguma izdarīšanā. Pat tad, ja ir kāds agrāks tiesas spriedums par personas izdarīto noziegumu, piemēram, par krāpšanu, sevišķā procesa kārtībā nevar tikt vērtēti pierādījumi, vai krāpšanas darbības iegūto labumu vērtība nav bijusi lielāka. Tas jau attiektos uz personas vainas izvērtēšanu (ko un cik daudz izdarīja). Vēl vairāk, pati sevišķā procesa uzsākšana šādos gadījumos izskatītos tiesiski apšaubāma.

Analizējot minētos jautājumus, teorijā un praksē nereti tiek piesaukts jēdziens “predikatīvais noziegums”. Vai tam ir jābūt fiksētam, lai mantu varētu atzīt par noziedzīgi? Viennozīmīgi – jā. Nevar taču atzīt mantu par noziedzīgu, ja nav zināms, kāds noziegums vispār ir izdarīts (kāda noziegumā iesaistīta persona, kuras mantu vēlamies konfiscēt). Dažkārt diskutējās tiek pieminēta Eiropas Cilvēktiesību tiesā izskatītā lieta *Čušens (Zschüschen) pret Beļģiju*,⁶ no kuras izriet, ka nacionālā tiesa nav pārkāpusi Eiropas Cilvēktiesību konvenciju, notiesājot personu par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un konfiscējot mantu, lai gan persona nav tiesāta par predikatīvo noziegumu. Taču jāievēro, ka, pirmkārt, tas bija galīgais tiesas nolēmums par personas vainu noziegumā, otrkārt, tiesa norādīja uz vairākiem faktiem, kas izskaidroja konkrētās naudas izcelsmi no darbībām ar narkotiskām vielām (personas agrākā saistība ar tām ir bijusi zināma), treškārt, personai nebija legālu ienākumu un tā nespēja izskaidrot līdzekļu izcelsmi, un, ceturtkārt, netika piemērota paplašinātā konfiskācija.

Vairāki praksē redzētie tiesas lēmumi un rīcība dod pamatu pievērst uzmanību aplūkotajam jautājumam, kas nākotnē var radīt būtiskas problēmas valstij. Īpaši aktuāli tas ir saistībā ar uzsākto bezkompromisa cīņu pret noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizāciju, kur mērķa sasniegšanai ne pārāk tiek pievērsta vērība līdzekļu tiesiskumam jeb, precīzāk, to tiesiskai piemērošanai.

Piemēram, tiek atrasti neskaidras izcelsmes naudas līdzekļi, un, ja īpašnieks nespēj vai negrib (dažkārt – tiesa pat neatzīst par pamatotu) izskaidrot to izcelsmi, tiek uzsākts kriminālprocess par noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizēšanu. Apzinoties, ka šo noziegumu “saprātīgā laika posmā” neizdosies pierādīt, jo visbiežāk darbības ir saistītas ar citām valstīm, procesa virzītājs uzsāk procesu par noziedzīgi iegūto mantu un materiālus nodod tiesai. Tiesas mēdz atzīt, ka naudas līdzekļi “visticamāk” ir noziedzīgi iegūti, un nolemj tos konfiscēt. Turklāt nav pat svarīgi, ka citā valstī kriminālprocess par iespējamo predikatīvo noziegumu pret naudas īpašnieku ir izbeigts vai nav vēl nodots tiesai (prokuratūras informācija tiek uzskatīta par pierādījumu personas vainai), vai arī persona jau bijusi notiesāta par noziedzīgi iegūta legalizēšanu (tiek ignorēts *ne bis in idem* princips!). Konfiskācija notiek.

Šajos procesos neviens nerisina jautājumu, vai kādam cietušajam nebūtu tiesības uz šo mantu. Tāpēc praksē valstij ir jācieš samaksāt no līdzekļiem neparedzētiem gadījumiem vēlāk noskaidrotajam cietušajam. Šajos procesos netiek domāts, kas atlīdzinās zaudējumus īpašniekam, ja pamata kriminālprocesā netiks pierādīta personas vaina. Pat tad, ja būs attaisnojošs jeb rehabilitējošs nolēmums, jo likums jau neparedz, ka procesa virzītājam ir pienākums vai tiesības

⁶ ECT 02.05.2017. spriedums lietā *Zschüschen v. Belgium* (pieteikums Nr. 23572/07).

pārvērtēt pirmstiesas procesa laikā sevišķā procesa kārtībā pieņemtā lēmuma, pēc būtības starplēmuma, pamatotību. Var jau, protams, norādīt, ka ir Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likums, taču tas neparedz atlīdzību pat pilnā apmērā, nerunājot nemaz par neiegūtā labuma atlīdzināšanu.

Noslēgumā varētu tikai uzsvērt, ka no daudzām norādītajām problēmām izvairīsimies, ja praksē tiesību normas tiks piemērotas prasmīgi, apzinoties atbildību par tiesiskuma nodrošināšanu. Savukārt likumdevējam tiesību sistēmas sakārtošanā būtu jāieklaušas tiesību zinātnes atziņās, kas palīdz saskatīt atšķirību starp vēlamo un pieļaujamo.

Kopsavilkums

1. Diskutējot par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju, nepieciešams norobežot konfiskāciju, kas ir mantas bezatlīdzības atsavināšana valsts labā, no restitūcijas, kas ir mantas atdošana tās sākotnējam (patiesajam) īpašniekam.
2. Nav diskusijas par pierādītas noziedzīgi iegūtas mantas konfiscēšanu, it īpaši ja tas notiek ar galīgo nolikumu kriminālprocesā.
3. Sevišķā procesa uzsākšanas priekšnosacījumu ignorēšana un šā procesa izmantošana jebkuras mantas konfiscēšanai var novest pie Satversmē nostiprināto cilvēktiesību pārkāpšanas.
4. Pierādīšanas standarta maiņa no “ārpus saprātīgām šaubām” uz “visticamāk, ka” radījusi vairākas tiesiskuma problēmas. Vaina noziegumā var tikt balstīta uz pierādījumiem, ka nozieguma priekšmets, visticamāk, ir noziedzīgs. Ja priekšmets nebūtu noziedzīgs, nebūtu paša nozieguma. Līdz ar to visa apsūdzība un pat notiesājošs spriedums var balstīties uz secinājumu, ka, visticamāk, ir noticis noziegums. Pazeminātais pierādīšanas standarts kaut vai uz vienu no apsūdzības elementiem nav pieļaujams jautājumā par personas vainu.
5. Jautājumi par kādas mantas patieso dabu – vai tā ir noziedzīgas izcelsmes vai ar noziegumu saistīta, vai arī tiesiski pieder kādai personai – būtu izskatāmi civilprocesuālā kārtībā, ievērojot Civilprocesa likumā noteiktos pierādīšanas standartus un izmantojot tajā pieļautos pierādījumus.
6. Mantas prezumēšana par noziedzīgi iegūtu var notikt tikai ar galīgo nolikumu kriminālprocesā, jo tas ir saistīts ar mantas piederību konkrētai personai, savukārt personas saistībai ar noziegumu ir jābūt pierādītai.